

Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Marszałka Józefa Piłsudskiego
Łódź, 19 września 2019 roku

Latająca Biblioteka Pomysłów II

**Cykl spotkań warsztatowych dla bibliotekarzy
o nowej literaturze dziecięcej i młodzieżowej**

**Czy biblioteka przygotowana jest na maluchy?
Potrzeby maluchów na kolejnych etapach rozwoju
oraz sposoby ich zaspokajania w kontekście literatury.
Wykorzystanie książki do zabawy z najnajem
(dzieci 0–2 r.ż.)**

Prowadząca: Dorota Lipińska

Wartość książki i jej postrzeganie u dziecka – zależnie od wieku¹

Pierwszy rok życia dziecka

Dziecko interesuje się bardzo wczesnie książką jako jednym z przedmiotów, które znajdują się w jego otoczeniu. I tak, jak inne przedmioty, również i książki skupiają uwagę dziecka i wyzwalają jego aktywność. Dziecko po prostu eksploruje wszystko, co jest w jego otoczeniu, chce wszystko poznać.

Wartym podkreślenia, choć zdaje się być oczywistym, faktem jest, że dziecko eksploruje tylko te przedmioty, które są w jego zasięgu. Jeśli w otoczeniu jest książka, dziecko także kieruje się ku temu przedmiotowi i bada go, sprawdza czemu może służyć. Używa przedmiotu w ten sam sposób, który obserwuje u innych. Tak samo, jak grzebieniem się czesze, a but wkłada na nogę. Książkę zaś czyta. Wtedy, kiedy jeszcze w ogóle nic nie wie na ten temat, po prostu ją chwytą i

---

¹ Na podstawie rozmowy z Prof. Marią Kielar-Turską z Instytutu Psychologii Uniwersytetu Jagiellońskiego

przegląda strony. Dlatego dziecięce „czytanie” zaczyna się od oglądania ilustracji i przekładania kartek.

Maluch uczy się przez naśladownictwo. Kiedy dziecku czyta ktoś dorosły, zauważa ono i obserwuje, że ten ktoś odczytuje w książce jakieś „znaczkę” – wówczas bardzo często włącza do swoich zabaw właśnie takie czytanie na niby.

Czym się kierować, wybierając książkę dla dziecka w tym wieku?

W pierwszym etapie dziecko poznaje książkę jako przedmiot, więc dla niemowląt warto wybierać książki, które trudno zjeść. Należy zwrócić uwagę na sztywne kartki, poszukać książek z tworzywa, materiału itd. Dziecko może włożyć taką książkę do buzi czy do wody. Dopiero potem warto sięgnąć po książki papierowe z grubymi kartkami, które można przewracać.

Maluch poznaje świat poprzez działanie – im więcej dziecko może zrobić z danym przedmiotem, tym jest on dla dziecka ciekawszy. Książka, która z każdym przewróceniem kartki jest inna, jest dla malucha interesująca. A jeśli dodatkowo kartki są np. nacinane albo można je rozkładać przestrzennie? Jeszcze bardziej wzbogaca to lekturę małego czytelnika o dodatkowe bodźce, co sprzyja skupieniu uwagi na książce i czyni ją atrakcyjną.

Na tym etapie celem dorosłego powinno być sprawienie, by dziecko w ogóle zauważyło, że książka jest wartym uwagi przedmiotem, z którym można robić różne rzeczy. Samo zachęcenie dziecka, żeby brało książkę, to już wiele. Czytanie mu książki – to następny etap.

Drugi rok życia dziecka

To czas zabaw receptywnych, czyli takich, w których dziecko zajmuje się oglądaniem książeczek, próbą czytania, słuchaniem, rysowaniem. Dzieci „bardzo często same coś sobie piszą lub udają, że piszą, bo naprawdę jeszcze tego nie umieją. To są właśnie zabawy receptywne, które są pewnym pomostem do poznawania czegoś, co jest najważniejsze w życiu człowieka, a mianowicie poznawania roli języka.

Dziecko pod koniec drugiego roku życia zna kilkaset słów (dziecko 3-letnie już półtora tysiąca). Właściwie każdy prosty tekst może być dla dziecka dostępny. Pod warunkiem, że zawiera słowa o znaczeniach konkretnych, a nie abstrakcyjnych – bo taki będzie dla dziecka przystępny.

Nie tylko ważne są te słowa, ale też to, w jaki sposób przedstawione zostaje to, o czym czytamy. Jeżeli jest to książka o żabce, to właśnie przedstawienie tej żabki jest ważne. Co można zrobić? Żabka może być w różnych pozach, kolorach, może być różnej wielkości, to bardzo ważne, bo podpowiadamy dziecku: „widzisz, tu jest jedna żabka, tu druga, tu trzecia, ta jest do tej podobna, a od tej całkiem inna. W ten sposób dziecko przygotowuje się do kategoryzowania. To też bardzo ważna, podstawowa czynność poznawcza przy uczeniu się języka, aby dziecko wiedziało, że słowa żaba czy ptak nie należy wiązać z jakimś jednym ptakiem (choć dziecko i tak na początku to robi). Pokazujemy zatem różne obrazy, mówimy: „O, tu taka żaba, zobacz. Ta zielona, a ta brązowa, a ta... ona jest inna. Widzisz jakie różne mogą być żaby? Żabi świat jest taki różny”. Opracowanie graficzne jest bardzo ważne, sensowne ilustracje pomagają dziecku odkrywać znaczenia słów.

Czym się kierować, wybierając książkę dla dziecka w tym wieku?

Do 2–3 roku życia najistotniejsze są dobre ilustracje, jakość wydania i pośrednictwo kogoś bliskiego w odbiorze książki. Ważne, aby konkretne słowa przekładać na konkretne obrazy oraz aby książką się bawić – istotne jest doświadczenie obcowania z książką przez dziecko i jego późniejsze skojarzenia.

Warto sięgać również po wiersze, rymowanki i kołysanki. Przede wszystkim są atrakcyjne, ale także ich rytm sprzyja zapamiętywaniu.. Ujęcie informacji w formie wiersza jest często stosowaną mnemotechniką. Są one doskonałym sposobem na opanowywanie nowych słów, zwrotów, przyswajanie ważnych informacji.

Jak wychować czytelnika? Od małego!

Niemowlęta i dzieci do 2. roku życia są niezwykle wymagającą grupą czytelników. Kontakt z książką jest dla nich nierozdzielnie związany z potrzebami rozwojowymi, które – w tym szczególnym okresie życia – zmieniają się bardzo dynamicznie. Wyjście tym potrzebom naprzeciw i wpojenie pasji czytelniczej jest naturalną rolą nowoczesnej biblioteki. Jak przygotować placówkę do pracy z małymi dziećmi? Jak zachęcić rodziców i opiekunów do stałych wizyt maluchów w bibliotece i korzystania z jej zasobów?

Wyróżniam 5 obszarów, które trzeba mieć na uwadze, przygotowując bibliotekę dla najmłodszych:

1. Lokal – przede wszystkim jego dostępność i funkcjonalność, np. czy jest gdzie zostawić wózek, czy wydzielone jest miejsce do karmienia.
2. Przestrzeń dla najmłodszych – np. zapewnienie komfortowych i higienicznych warunków w części dla najmłodszych.
3. Oferta dotycząca najmłodszych czytelników – odpowiednio dobrane książki, zabawki i multimedia.
4. Oferta warsztatów i spotkań dla maluchów i ich rodziców.
5. Personel – jego przygotowanie, możliwości i chęci.

Biorąc pod uwagę wymienione punkty, warto zadać sobie szereg pytań dotyczących własnej biblioteki i szczerze na nie odpowiedzieć. Poniższa lista pytań z pewnością nie wyczerpuje tematu, ale może stanowić cenną inspirację, zmieniając nasz sposób myślenia na temat przystosowania biblioteki do potrzeb najmłodszych czytelników. Pozwalam sobie zaczynać większość pytań od słów „czy biblioteka”, rozumiejąc to nie tylko jako budynek, ale przede wszystkim – Was, pracujących w niej bibliotekarzy.

Pytania diagnostyczne

Pozwalam sobie zaczynać większość pytań od słów „czy biblioteka”, rozumiejąc to nie tylko jako budynek, ale przede wszystkim – Was, pracujących w niej bibliotekarzy.

1. Czy biblioteka dąży do zapewnienia wysokiej jakości usług dla dzieci? Czy wspiera rozwój najmłodszych, rodzinne zdobywanie doświadczeń i prawo maluchów do przebywania w bibliotece, uważając te obszary za równie istotne, co podobne usługi dla starszych?
2. Czy biblioteka podejmuje realne działania skierowane do najmłodszej grupy obiorców – niemowląt (0–12 m.) i maluchów (12–24 m)?
3. Czy biblioteka zapewnia łatwość w uzyskiwaniu kart bibliotecznych i prawa do korzystania z jej zasobów? Chodzi również o łatwość w dostępie do budynku oraz godziny otwarcia placówki umożliwiające opiekunom z małymi dziećmi wizytę w bibliotece.
4. Czy biblioteka zapewnia jasno zdefiniowaną przestrzeń przeznaczoną dla najmłodszych oraz na zasoby dla nich przeznaczone?
5. Czy biblioteka jest wyraźnie oznakowana (zarówno za pomocą napisów, jak i piktogramów), aby umożliwić samodzielność poruszania się po jej przestrzeni i zasobach?
6. Czy biblioteka zapewnia dostęp do budynków bibliotecznych wózkom dziecięcym (zarówno gondolom, jak i spacerówkom) oraz wózkom inwalidzkim?
7. Czy biblioteka zapewnia przyjazne i bezpieczne miejsce, w którym można przewinąć lub nakarmić malucha?
8. Czy biblioteka zapewnia przyjazną przestrzeń, która jest wygodna i bezpieczna oraz sprzyja rozwojowi i nauce?
9. Czy biblioteka zapewnia dużą liczbę zasobów odpowiednich do wieku, w różnych formatach, w tym: książki, zabawki, multimedia i akcesoria ułatwiające korzystanie z biblioteki (np. podkładki, podstawki, przewijaki)?
10. Czy w bibliotece pracuje odpowiednio przeszkolony personel, który rozumie potrzeby rozwojowe dzieci, doskonale zna książki dla maluchów oraz jest w stanie doradzać i wspierać najmłodszych czytelników, a także prowadzić zajęcia dla nich przeznaczone?
11. Czy bibliotekarze interesują się aktualnymi możliwościami edukacyjnymi i programami szkoleniowymi podnoszącymi ich kwalifikacje?
12. Czy przy pozyskiwaniu zasobów oraz planując usługi, biblioteka bierze pod uwagę różnorodne potrzeby językowe i kulturowe użytkowników?
13. Czy biblioteka oferuje odpowiednie dla wieku programy i zajęcia, dostosowując ich harmonogram (godziny i dni tygodnia) do różnego rytmu aktywności czytelników?
14. Czy biblioteka rozprowadza wśród społeczności ulotki informacyjne lub inne materiały na temat usług bibliotecznych, aby przyciągnąć uwagę tych, którzy sami nie szukają informacji o bibliotece?

15. Czy biblioteka rozwija współpracę partnerską z lokalnymi grupami społecznymi i organizacjami?
16. Czy biblioteka konsultuje swoje pomysły na ulepszenie przestrzeni bądź poszerzenie zasobów z grupami, o których obecność w swoich przestrzeniach zabiega?
17. Czy biblioteka zaprasza gości i prelegentów, aby podejmować różnorodne tematy, takie jak: umiejętności rodzicielskie, przygotowanie do przedszkola itp.?
18. Czy biblioteka czyni starania, by jawić się jako oczywiste miejsce do nauki i zabawy?
19. Czy biblioteka zachęca do nieformalnych spotkań rodziców i opiekunów i dyskusji w celu wzmacniania ich pewności siebie i umiejętności rodzicielskich?
20. Czy pracownicy biblioteki to osoby kompetentne, wrażliwe i rozumiejące zróżnicowane potrzeby wszystkich użytkowników? Czy to osoby, które chcą tworzyć otwartą i życzliwą przestrzeń dla gości?
21. Czy biblioteka dysponuje narzędziami i kryteriami oceny w celu ewaluacji działań personelu i prowadzonej oferty? Czy ma narzędzia, by umożliwiać rozwój zawodowy tam, gdzie dostrzega braki i zapewnić przez to podnoszenie kompetencji zespołu, w celu zapewnienia wszystkim odwiedzającym doskonałej obsługi?
22. Czy biblioteka śledzi najlepsze praktyki z całego świata oraz dostosowuje i wdraża nowe pomysły, ponieważ przynoszą korzyści bibliotece w jej dążeniu do doskonałości?

Odpowiedzi na powyższe pytania pomogą wskazać kierunki działań pomocnych w dostosowaniu Państwa placówki do potrzeb grupy najmłodszych czytelników i ich opiekunów, pomagając w realizowaniu misji.

Zajęcia dla najmłodszych – inspiracje, akcesoria, literatura

W przypadku najnajów bardzo trudno mówić o scenariuszu zajęć. To maleństwa, których uwaga bardzo łatwo się rozprasza, zwłaszcza, gdy obserwują rówieśników. Zamiast gotowej instrukcji zajęć, proponuję przygotowanie sobie zestawu inspiracji, co ćwiczyć będziemy podczas spotkania.

Organizacja zajęć

Jedynie pewniki, które można uznać za składowe sukcesu zajęć dla najnajów to:

1. Zajęcia trwają maksymalnie 35 minut
2. Na każdym warsztacie powinny pojawić się piosenki oraz rymowanki
3. Grupa powinna liczyć maksymalnie 7–10 dzieci wraz z opiekunami (optymalnie do 6–7 maluchów)

Przydatne akcesoria

Przedstawiam listę akcesoriów, które od ponad 8 lat z powodzeniem wykorzystuję w pracy z najnikami:

- Chusta (najlepiej oryginalna Klanzy, ale nawet dużo mniejsza tego typu wystarczy)
- Firanki z doszytymi u dołu kolorowymi wstążkami
- Piłeczki do ping-ponga
- Łyzki stołowe
- Latarki na korbkę (np. z IKEI)
- Drewniane rybki z magnesem i wędkami (np. Tigera)
- Różnych rozmiarów miękkie pluszowe piłeczki
- Piłeczki wykonane z materiałów o różnych fakt (gładkie, z wypustkami, kolcami itp.)
- Kubeczki do budowania wieży
- Plastikowe naczynia wielorazowe (kubki, miski, talerze)
- Krepina i bibuła
- Folia malarska i worki na śmieci
- Balony w różnych kolorach
- Kolorowe piórka
- Pacynki, przede wszystkim na palce
- Dzwoneczki i wszystko, co wydaje dźwięk
- Drewniane instrumenty
- Rolki po papierze toaletowym i ręczniku papierowym
- Gąbki
- Skrawki przedmiotów o różnej fakturze do ścieżki sensorycznej
- Pudółka po chusteczkach higienicznych wyciąganych od góry
- Małe autka i inne pojazdy
- Figurki zwierząt
- Kubeczki jednorazowe w różnych rozmiarach
- Drewniane klocki
- Piankowe klocki
- Spinacze do bielizny
- Butelki 0,5 L wypełnione kaszą, ryżem, piórkami, koralikami itp.
- Gumowe zwierzaki do kąpieli
- Pałeczki do jedzenia ryżu (dla dzieci – spięte u góry)
- Słomki o różnej średnicy i długości
- Kompresy żelowe chłodzące
- Ocieplacze żelowe
- Małe pudełeczka zamykane
- Kolorowe chusty
- Otulina piankowa do rur (do kupienia w każdym markecie budowlanym)
- Woreczki wypełnione kaszą/gryką etc.

Polecane książki

Biblioteki często posiadają w swoich zbiorach wiele atrakcyjnych, dopasowanych do potrzeb maluchów książek. Poniżej przytaczam wybrane przykłady moich ulubionych, z których często korzystam podczas zajęć z najmłodszymi

- „Kto się schował?” Satoru Onishi, Wydawnictwo Alfabet
- „RAZ-DWA-TRZY” (seria) Joanna Bartosik, Wydawnictwo Widnokrąg
- „Od 1 do 10” Ola Cieślak, Wydawnictwo Dwie Siostry
- „Mmmmm” Monika i Adam Świerżewscy, Wydawnictwo EneDueRabe
- „Liczypieski” Ewa Kozyra-Pawlak, Wydawnictwo Nasza Księgarnia
- „Gdzie jest moja czapeczka” Jon Klassen, Wydawnictwo Dwie Siostry
- „Co kryje las?” Aina Bestard, Wydawnictwo Tatarak
- „Lalo gra na bębnie”, „Binta tańczy”, „Babo chce” Eva Susso, Wydawnictwo Zakamarki
- „Naciśnij mnie” (i inne z serii) Herve Tullet, Wydawnictwo Babaryba
- „Ulica Czereśniowa” (seria) Rotraut Susanne Berner, Wydawnictwo Dwie Siostry
- „Robimisie”, „Różnimisie” Agata Królak, Wydawnictwo Dwie Siostry
- „Bardzo głodna gąsienica” (i inne z serii) Eric Carle, Wydawnictwo Tatarak
- „Matemoto” Dominik Cymer, Wydawnictwo Dwie Siostry
- „Dzień dobry do widzenia. Magiczny słownik antonimów” Delphine Chedru, Wydawnictwo Wytwórnia
- „Pomelo” (seria) Ramona Bădescu, Wydawnictwo Zakamarki
- „Kominiarz Piekarz” Dominika Czerniak-Chojnacka, Wydawnictwo Dwie Siostry
- „Jak to w rodzinie” (seria) Paweł Beręsewicz

Dorota Lipińska – członkini Polskiej Sekcji IBBY, autorka książek dla dzieci i artykułów dla serwisów Familie.pl, Przedszkolak.pl, MillionClouds. Koordynuje i prowadzi spotkania w ramach Festiwalu Literatury dla Dzieci oraz autorskie zajęcia dla niemowląt i dzieci do 3 roku życia, warsztaty komunikacji i umiejętności wychowawczych dla dorosłych oraz warsztaty poetyckie na Uniwersytecie Dziecięcym.

Dofinansowano ze środków
 Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego
 pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Organizatorzy: Wydawnictwo Dwie Siostry i Polska Sekcja IBBY